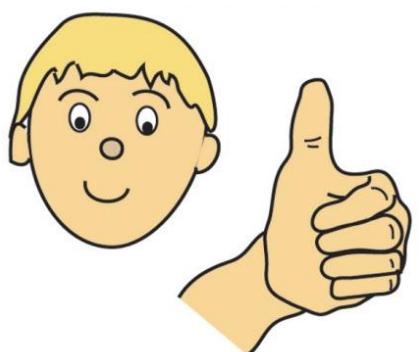

Strokovni praktikum v sklopu projekta
»Mreženje za zgodnjo obravnavo otrok z Downovim
sindromom«

Poticanje i učenje- strategije za poticanje komunikacije, jezika i govora

Volim Ljubljjanu!

Doc.dr.sc. Jasmina Ivšac Pavliša
Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet
Sveučilište u Zagrebu
DRUŠTVO DOWNOV SINDROM SLOVENIJA

Ljubljana, 27. 3. 2015.

Kako uče djeca rane dobi?

- Djeca rane dobi usvajaju funkcionalne vještine tijekom **svakodnevnih situacija** - u okviru učestalih komunikacijskih epizoda, aktivnosti i rutina koje se odvijaju u obiteljskom okruženju.
- Prilike za učenje koje se stvaraju u kontekstu svakodnevnog života - **veći utjecaj na razvoj negoli sama intervencija u kabinetu.**

prilike za učenje u
svakodnevnom životu

jednosatni stručni
rad kabinetorskog tipa

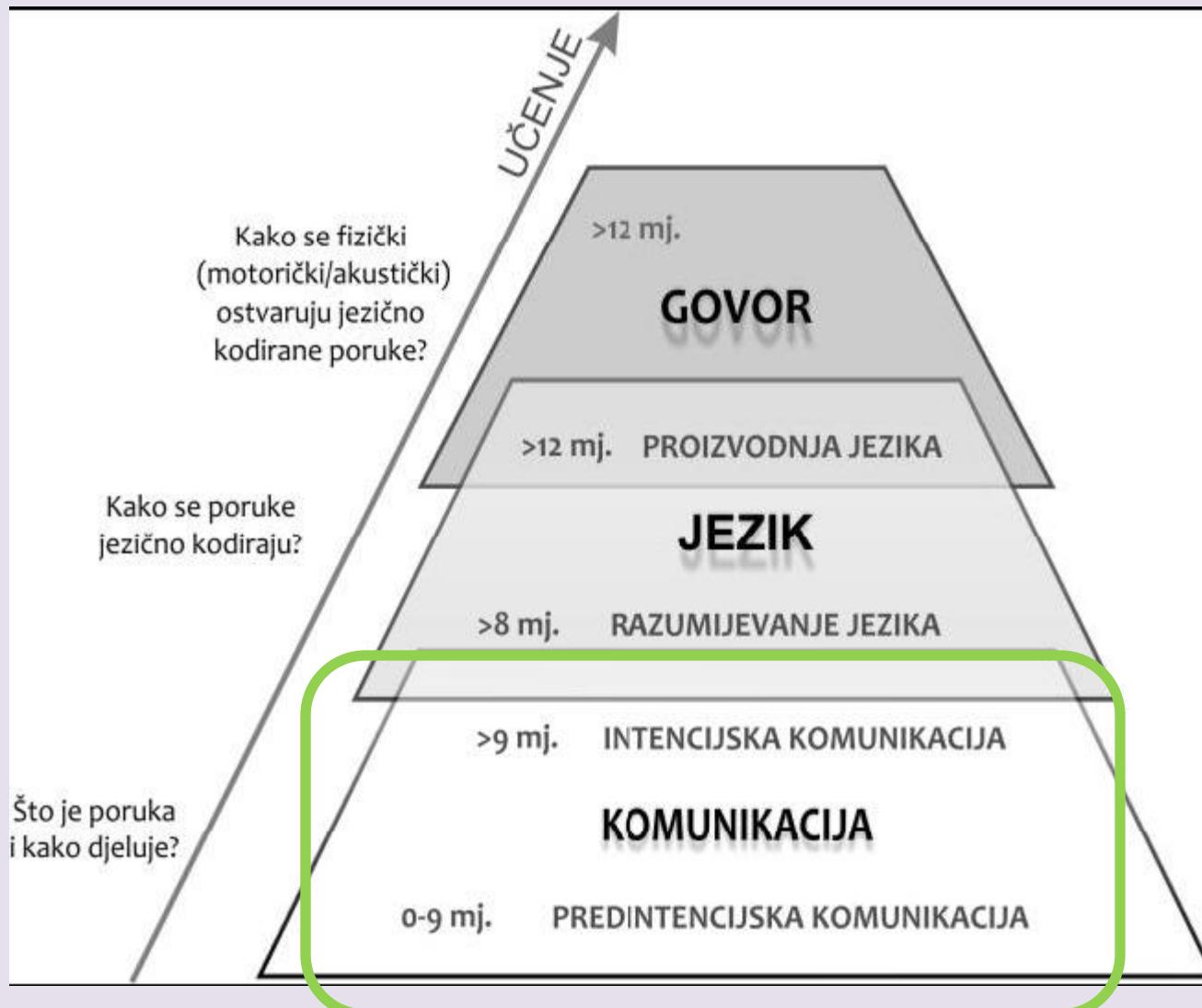
Stoga...

- ✓ Svakodnevne situacije mogu postati prilike za usvajanje komunikacije i jezika...
- ✓ Jer dva sata poticanja tjedno → 2% vremena koje dijete od godinu dana provede budno
- ✓ Mijenjanje pelena, hranjenje, igra → svaka aktivnost se dogodi barem 2000 puta do djetetove prve godine
- ✓ 20 svakodnevnih aktivnosti → 40,000 prilika za učenje do djetetove prve godine života

Međutim...

- “Podcjenjuje” se vrijednost svakodnevnih situacija kao prilika za učenje.
- Nerijetko je intervencija usmjerena na poticanje govora, a ne na poticanje funkcionalne komunikacije; često se “propušta” poticanje osnovnih komunikacijskih funkcija kao što su zahtijevanje predmeta ili aktivnosti.
- Intervencija se organizira tek kada dijete dobije dijagnozu.
- Poticanje se određuje kao rad u kabinetu.
- “Bolje je više” – djeca su uključena u rad s brojnim stručnjacima kako bi se odstupanja “ispravila”...
- Djeca se često procjenjuju i “prate”, ali istodobno nisu poticana na razvojno primjereni način.

Zašto je komunikacija toliko važna?

Ljubešić i Cepanec, 2012.

Slični primjeri...

© AUBICWOOD PHOTOGRAPHY

Kad / kod koga poticati socijalnu komunikaciju?

Kod djece koja značajno odstupaju u pogledu razvoja komunikacije i posljedično jezika:

- **opće razvojno kašnjenje**
- poremećaji iz autističnoga spektra
- poremećaji socijalne komunikacije
- skupina s kašnjenjem u jezičnome razumijevanju i/ili govoru

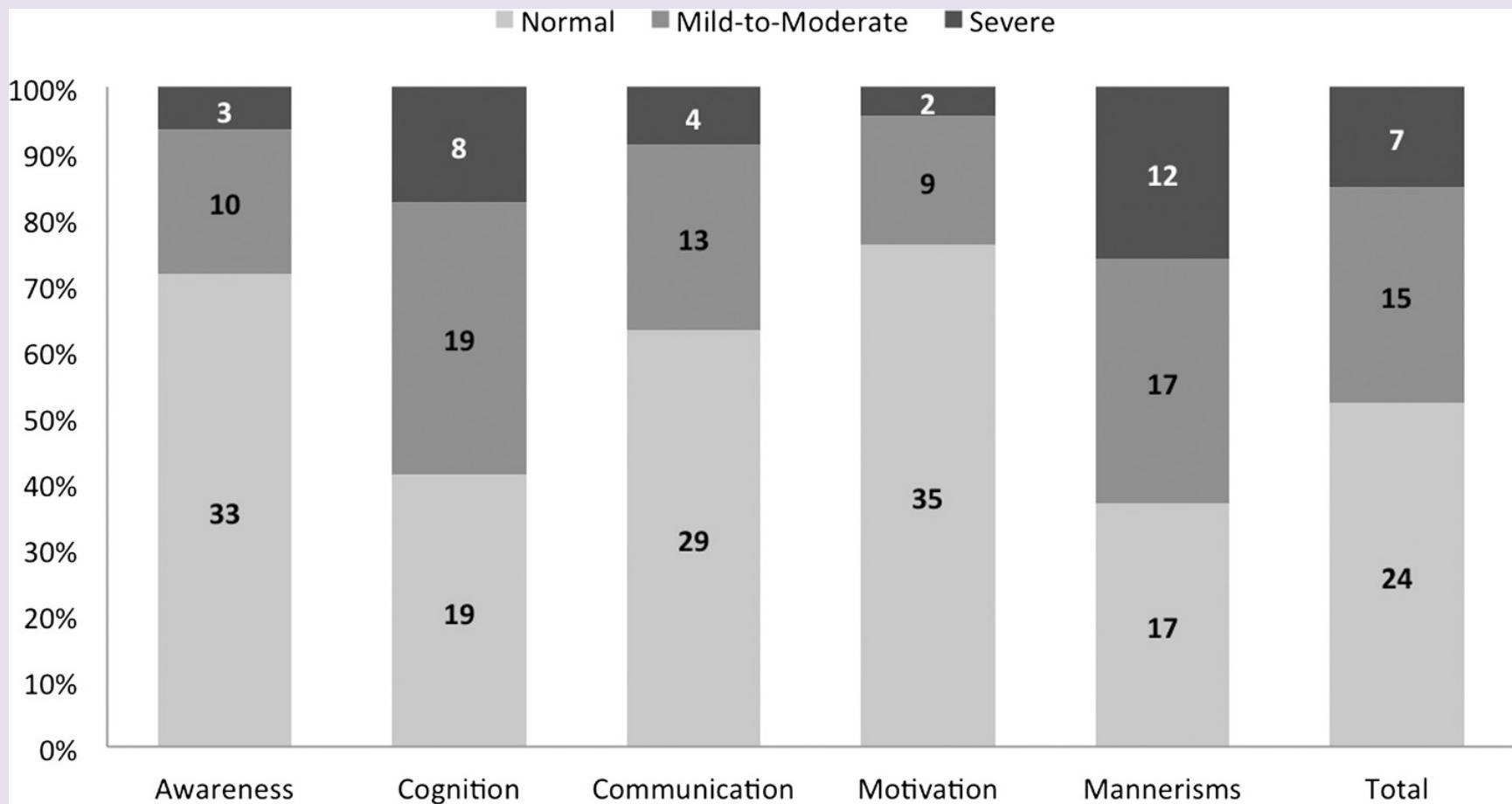
Jesu li djeca s Downovim sindromom dobra u komunikaciji?

- osobe s Downovim sindromom, dob= 10-21 godina, N=46
- bez dijagnoze poremećaja iz autističnog spektra
- govor-primarno sredstvo komunikacije

Jesu li djeca s Downovim sindromom dobra u komunikaciji?

- Metode: procjena sljedećih aspekata socijalne komunikacije: socijalna svjesnost, socijalna kognicija, socijalna komunikacija, socijalna motivacija i manerizmi (Ljestvica socijalne responzivnosti)
- procjena jezičnih sposobnosti

Jesu li djeca s Downovim sindromom dobra u komunikaciji?

Jesu li djeca s Downovim sindromom dobra u komunikaciji?

- uočava se prisustvo stereotipnih ponašanja, suženih interesa, rigidnost, nefleksibilnost - prepostavlja se da su dio općeg fenotipa vezanog uz DS
- teškoće u interpretaciji socijalnih situacija i u neverbalnoj komunikaciji
- oni koji odstupaju u verbalnoj komunikaciji, pokazuju atipična socijalna ponašanja, čak u slučaju kada u njih ne postoji poremećaj iz autističnog spektra

Jesu li djeca s Downovim sindromom dobra u komunikaciji?

- Poticanje socijalnog razvoja, posebno obrade socijalnih podataka i neverbalne komunikacije
- *Poticanje socijalne komunikacije* – bolje mogućnosti odgovaranja na socijalno prihvatljiv način, što povećava vjerojatnost uspostavljanja i zadržavanja pozitivnih interakcija s vršnjacima

Jezični razvoj u djece s Downovim sindromom

- iste faze razvoja jezika kao i djeca tipičnog razvoja, ali dulje se zadržavaju na pojedinoj razini
- individualne razlike

Zajedničko obilježje:

- receptivne vještine razvijenije od ekspresivnih (Buckley, 2001)

Jezični razvoj u djece s Downovim sindromom

- pojava prve riječi je odgođena i nema pravila kad će se pojaviti
- gesta pokazivanja se javlja kasnije i dulje vrijeme ostaje prisutna jer dijete kompenzira nedostatne ekspresivne sposobnosti
- oskudnija proizvodnja riječ-gesta kombinacija

Jezični razvoj u djece s Downovim sindromom

- S porastom kronološke dobi dijete više odstupa u proizvodnji jezika od svojih vršnjaka
- razina razumijevanja jezika u skladu s razinom djetetovih neverbalnih kognitivnih sposobnosti
- Djetetov rječnik nižeg opsega od vršnjaka, čak i pri korištenju potpomognutih metoda (Chapman i Hesketh, 2001).

Jezični razvoj u djece s Downovim sindromom

- Odstupanja u jeziku najviše u razvoju gramatičke morfologije i sintakse (Chapman, 2006; Clibbens, 2001).
- Fonološke pogreške se dulje zadržavaju, često raznolike i nesustavne

Jezični razvoj u djece s Downovim sindromom

- Govorna proizvodnja osoba s Downovim sindromom povezana je s razlikama u građi i funkciji oralnih struktura.
- Usna šupljina je manja, jezik se nalazi više naprijed, često su prisutni rascjepi nepca ili kratko tvrdo nepce te deformacije zubi

Jezični razvoj u djece s Downovim sindromom

- Vještine oralno motornog planiranja su odgovorne za kombiniranje i stvaranje redoslijeda glasova u riječima, frazama i rečenicama
- osobe s verbalnom apraksijom se susreću s poteškoćama u imitiranju govornih i negovornih pokreta za govor, iniciranju pokreta za govor, svjesnosti o položajima artikulatora

- nerazumljivost govora se spominje kao jedan glavnih problema osoba s Downovim sindromom

Raspodjela intervencija s obzirom na različite razine komunikacijskog razvoja i različite intervencijske ciljeve

...

Prelock, McCauley, 2012

Intervencija	Rana komunikacija	Rani jezični razvoj	Kasniji jezični razvoj, pragmatika	Nepoželjna ponašanja	Vizualni modalitet u fokusu	Uključenost roditelja
Potpomognuta komunikacija	*	*			*	
Poučavanje diskriminativnim nalozima		*		*		
Razvojni pristup	*	*				*
Funkcionalni komunikacijski trening		*	*	*		
Poticanje združene pažnje	*					*
Poučavanje u prirodnoj sredini <i>milleu t.</i>	*	*				*
Rana soc. interakcija	*					*
Vršnjačka potpora		*	*	*		
PECS		*			*	
Društvene priče			*	*	*	
Video modeliranje		*	*	*	*	

Trendovi u istraživanju

- Posljednje desetljeće – socio-pragmatičke intervencije postaju **priznate i učinkovite** za poticanje socijalne komunikacije.
- National Standards Report, 2009 – sažima više od 700 istraživanja usmjerenih na intervencije kod poremećaja iz autističnog spektra.

Utemeljeni pristupi

Intervencija usmjerena na predviđanje ponašanja

Bihevioralni pristup

Cjeloviti bihevioralni pristup za mlađu djecu

Poticanje vještina zdržane pažnje
Učenje prema modelu

Poučavanje u prirodnom miljeu

Vršnjačka potpora

Poučavanje pivotalnih odgovora

Rasporedi

Strategije samokontrole

Društvene priče

Intervencije u prodoru

Uređaji s glasovnim izlazom

Kognitivno bihevioralna intervencija

Razvojni pristup (temeljen na stvaranju međusobnih odnosa; Floortime)

Poticanje jezične proizvodnje

Masaža/terapija dodirom

Muzikoterapija

PECS

Znakovni jezik

Poticanje socijalne komunikacije

Poticanje socijalnih vještina

Strukturirano poučavanje

Intervencija koja se temelji na uporabi tehnologije

Poticanje teorije uma

Neutemeljeni pristupi

Akademske intervencije

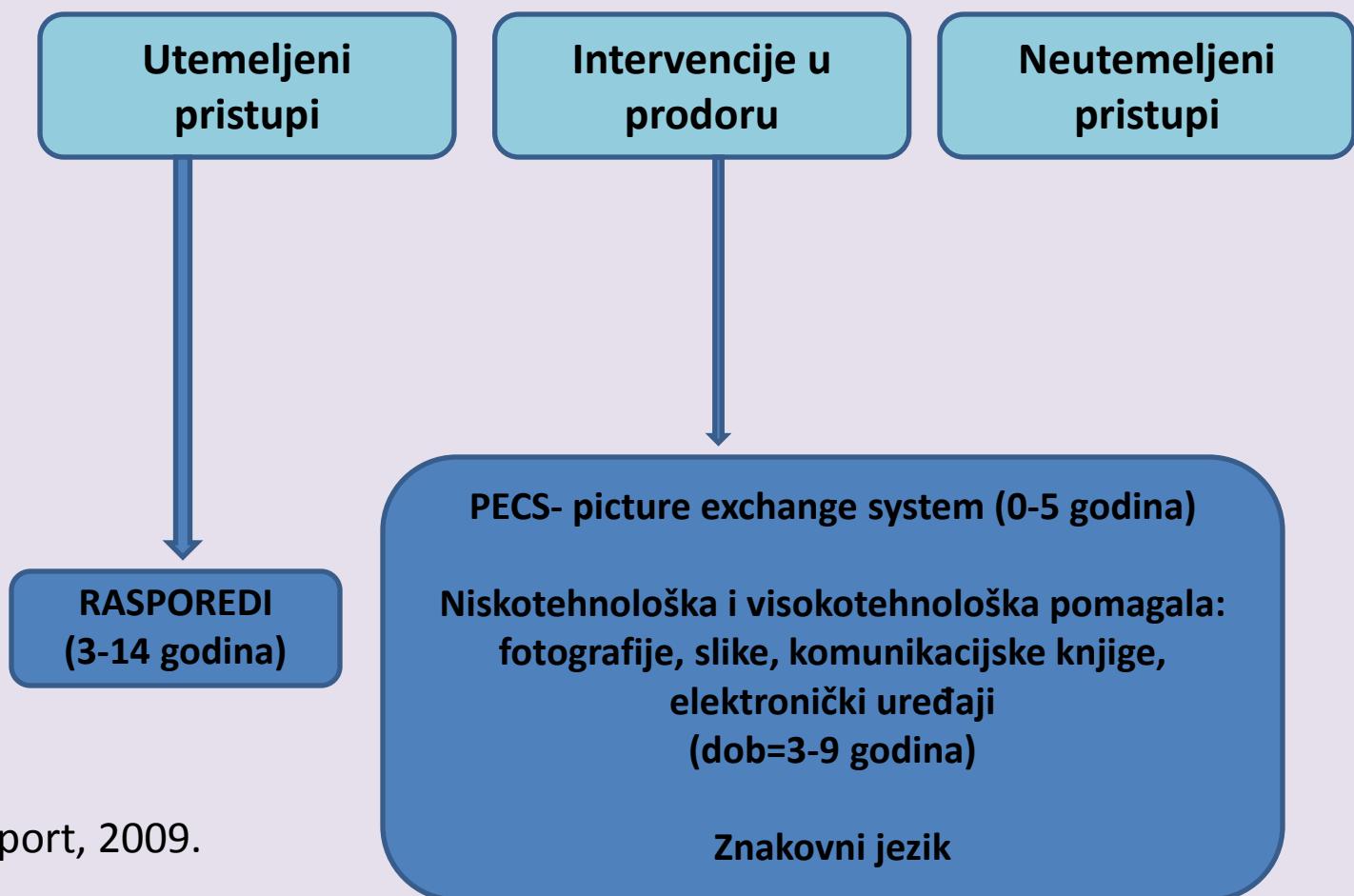
Trening auditivne integracije

Facilitirana komunikacija

Bezglutenska dijeta

Senzorna integracija

Nacionalni centar za autizam- viđenje potpomognute komunikacije (analiza 775 istraživanja > 38 različitih intervencija)

KONTINUUM PRIRODNOŠTI

ANIMATION FACTORY
www.animationfactory.com

najmanje

najviše

kliničar

hibridno

dijete

Dril

organizirane aktivnosti

dnevne aktivnosti

Dril igra

podučavanje u pri. okruženju

poticajna igra
dnevne rutine

.....

.....

igranje uloga

uvježbavanje konverzacije

Socio-pragmatički pristup

- Obitelji/osobi usmjeren pristup
- Odvija se u prirodnoj okolini
- U okviru značenjskog koneksta
- Transakcijska komunikacija (dinamička, recipročna)

Intervencija usmjerena na poticanje vještina zdržane pažnje

STRATEGIJA	PRIMJERI
Podešavanje okoline	Igračke/zanimljive predmete postaviti izvan djetetovog dosega Ostvarivanje kontakta očima Uklanjanje distraktora Okolina u službi poticanja svih komunikacijskih i socijalnih pokušaja
Slijedeњe vodstva djeteta	Pričekajte; dopustite djetetu da istraži prostor; pokažite interes prema onome što je dijete odabralo
Podupiranje vještina	Odaberite vještina koju valja “poduprijeti”; pozitivna pojačanja na sve što dijete izvede; uporaba različitih vrsti podrške
Oponašanje	Oponašajte dijete; zrcaljenje onoga što je dijete izvelo/reklo
Proširivanje iskaza	Verbalne komentare usmjeriti na djetetov fokus; ponoviti djetetov iskaz; proširiti iskaz; ponuditi primjereni model

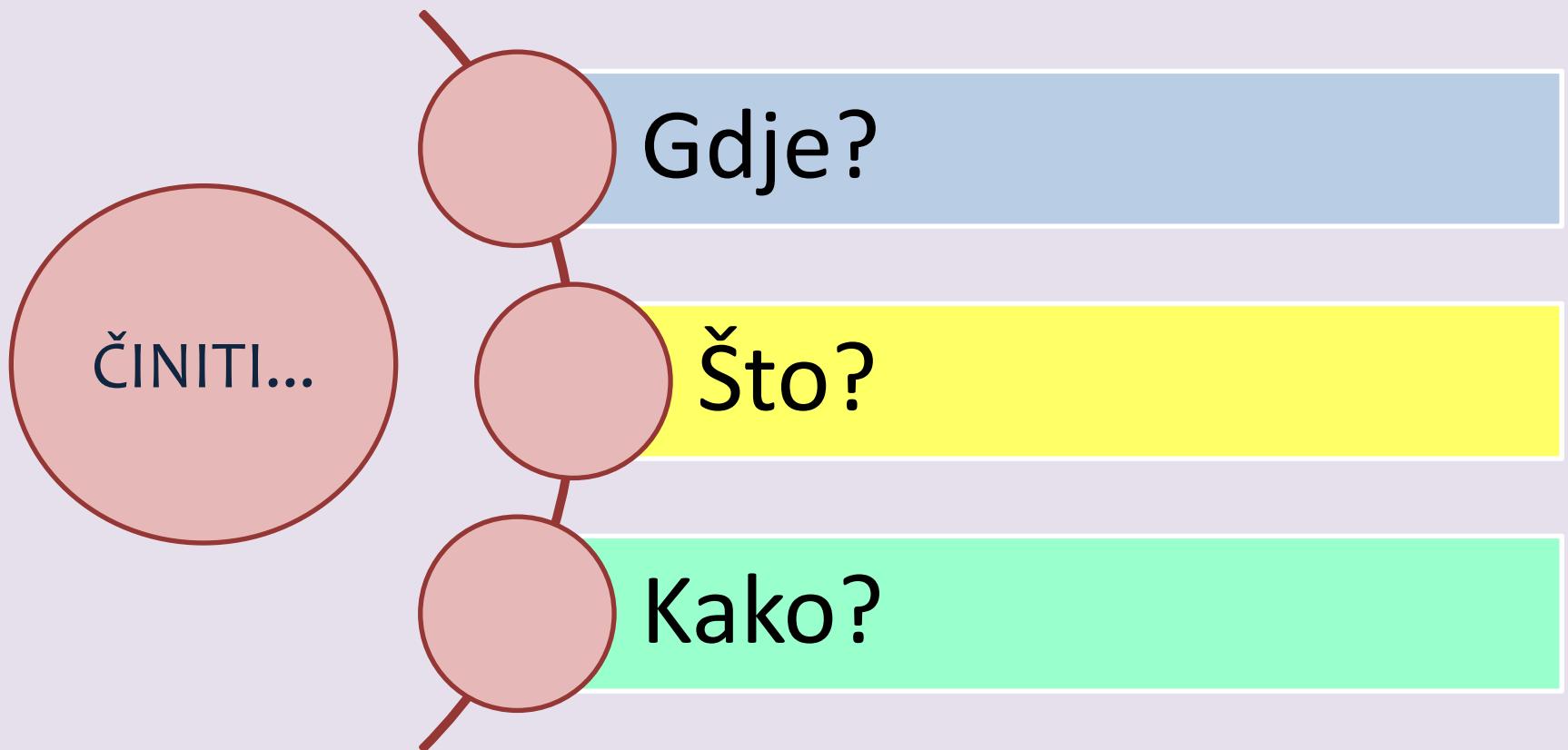
Poučavanje u prirodnom miljeu (eng. milieu teaching)

STRATEGIJA	PRIMJERI
Podešavanje okoline	Poticati traženje predmeta (npr: kod hranjenja) Osigurati djetetovu uključenost i proširivati igru Preduhitriti nepoželjna ponašanja (ograničiti broj igračaka/predmeta koji su u djetetovom dosegu)
Responzivna interakcija	Uključiti dijete u pozitivne interakcije (slijediti vodstvo djeteta) Poticati odgovaranje (komentirati ono na što je dijete usmjereno) “nagraditi” svaki komunikacijski pokušaj
Modeliranje jezika	Verbalno popratiti djetetove aktivnosti Poticati oponašanje
Učenje u “miljeu”	Poduprijeti usvajanje novih vještina Pri odabiru poticati verbalne odgovore (želiš jabuku ili šljivu?) Poduprijediti odgovaranje
	Poduprijeti iniciranje komunikacije/zahtjeve

Što je svrha ovakve intervencije?

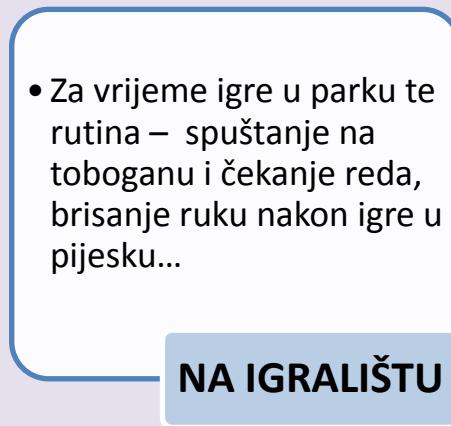
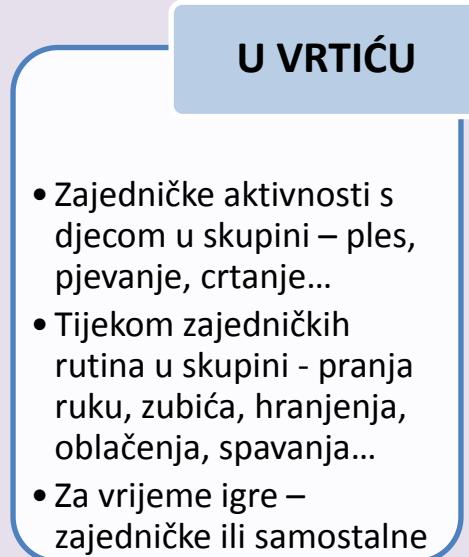
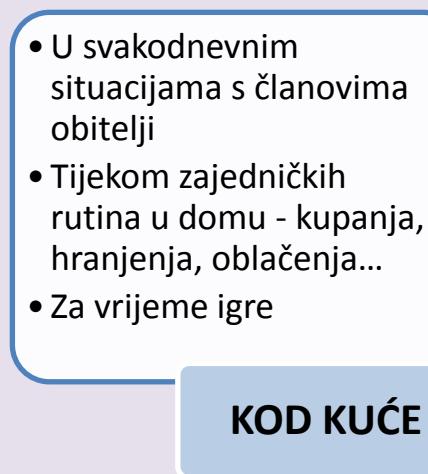
- ✓ Omogućiti djetetu da na prikladan i učinkovit način razumije okolinu i komunicira s ljudima – **funkcionalna komunikacija!**
- ✓ Naglasak na pragmatičkom aspektu komunikacije u kontekstu svakodnevnog života i rutina.
- ✓ Prilika za sudjelovanje u svakodnevici i stjecanje novih znanja.
- ✓ Stajalište prisutno od 90-ih godina.
- ✓ Cilj je postupaka rane intervencije je promijeniti razvojnu putanju djece s razvojnim odstupanjima što bliže krivulji njihovih vršnjaka tipičnoga razvoja.

Strategije poticanja rane komunikacije

Gdje?

- ✓ U svakodnevnim situacijama
- ✓ Tijekom zajedničkih rutina (kupanja, hranjenja, oblačenja)
- ✓ Za vrijeme igre

Što?

Poticati kontakt očima

Poticati jezično razumijevanje

Ostvarivati interakcijske razmjene

Poticati komunikacijske funkcije i sredstva

Imitirati dijete/igra pretvaranja

Poticati vještine združene pažnje

Kako?

Igrati se na podu

Oponašati dijete

Biti atraktivan

Slijediti vodstvo djeteta

Voditi računa o položaju tijela

„Podesiti“ okolinu

Ponekad „omesti“ djetetovu igru

Komentirati ono na što je dijete usmjereno

Važno je slijediti vodstvo djeteta!

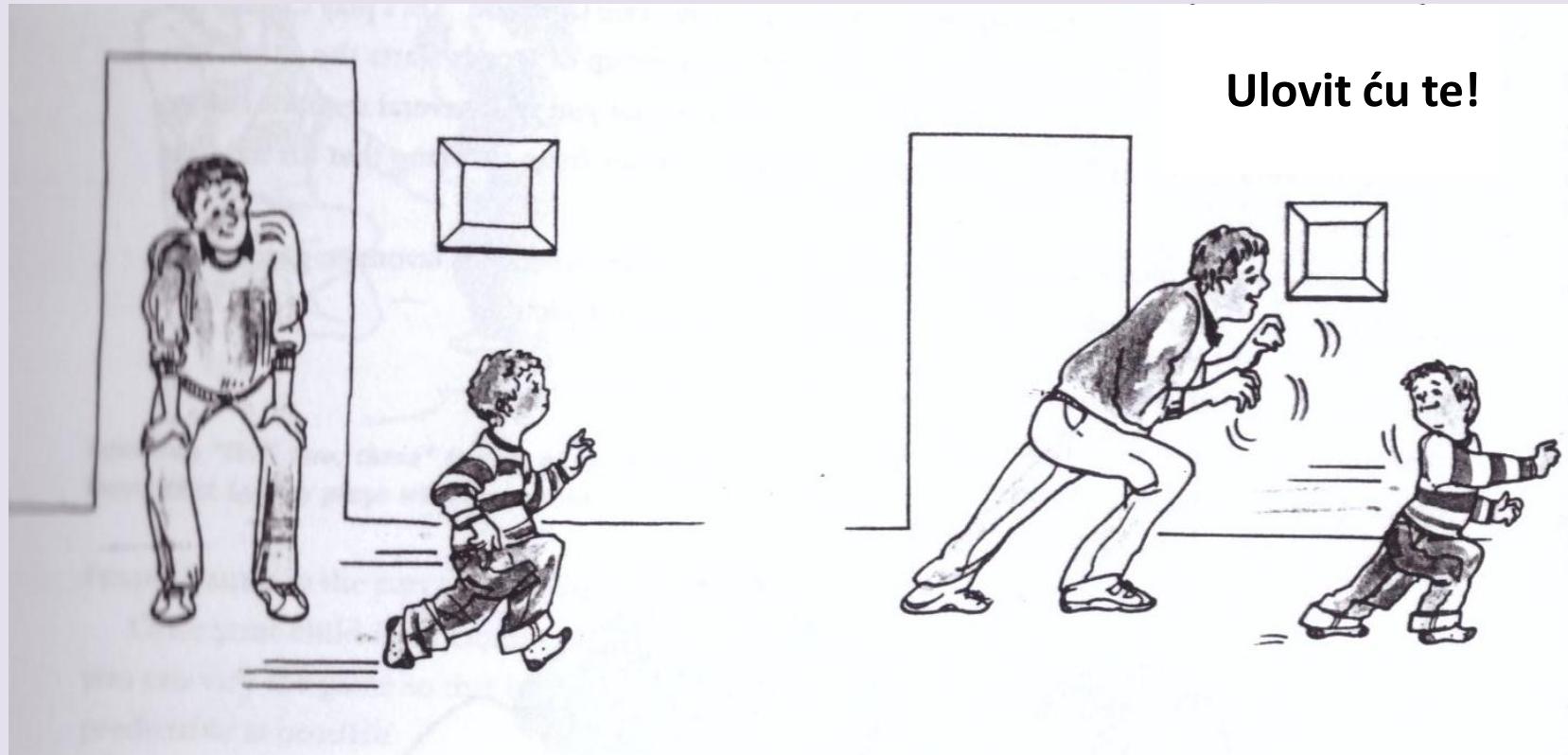
Zašto slijediti aktivnost u koju je dijete uključeno?

- Dijete s komunikacijskim teškoćama obraća pažnju samo na ono što ga zanima i najviše uživa u aktivnostima koje samostalno odabire.
- Djeca rane dobi teško slijede druge, “vođena” su predmetom interesa koji su sama odabrala.
- Kada se drugi pridruže onome na što je dijete usmjereni, stvaraju se prilike za poticanje komunikacije.

Kako slijediti vodstvo djeteta?

- promatrati dijete i pokušati otkriti njegove interese
- pridružiti se djetetu u ponašanju u kojem uživa – **pridodati mu značenje**
- **dijete razvija 50% igre – ne namećemo mu svoju igru** (Sonders, 2005, str.53)
- “naočigled besciljnom ponašanju pridodajemo novo, interaktivno značenje“ (Greenspan, 1998, str. 125).

Slijedite interes djeteta!

O čemu valja voditi računa prilikom slijedenja vodstva djeteta?

- biti atraktivan
- voditi računa o položaju tijela (*svom*, ali i o govoru tijela djeteta)
- komentirati ono na što je dijete u određenom trenutku usmjерeno
- oponašati dijete
- ponekad valja “omesti” djetetovu igru

Ooo, voziš auto!!!

✓ komentirati

✓ „omesti“

Dijete će Vas primijetiti i lakše
ostvariti kontakt očima.

Sudar!!

Skoooči!
Skoooči!

**Budite
djetetovo zrcalo -
oponašajte ga!**

Zašto?

Zato što...

- ✓ Tada komunicirate na **djetetovoj razini**, a dijete ostaje duže u interakciji s vama.
- ✓ Kad činite isto što i dijete – **prihvaćate ga!**
- ✓ Izmjene u imitaciji su **protokonverzacije**.
- ✓ Za dobru/uspješnu imitaciju je važna mala prostorna udaljenost – **budite blizu!**
- ✓ Činiti nešto s drugom osobom (dijete s vama) je **korak ispred** u odnosu na to da je dijete samo u stereotipnom ponašanju.

O čemu valja voditi računa prilikom slijedenja vodstva djeteta

- Pokušati predmet učiniti dijelom sebe, tako da će dijete dok uživa u predmetu, uživati s Vama. Pokušati postati zanimljiva, smiješna i zabavna igračka.

ZAŠTO?

- Djetetova pažnja usmjerenja na predmete prebacuje se na odrasle kada su im dovoljno atraktivni čime se stvaraju prilike za interakciju i komunikaciju.

Kako postati zanimljiv?

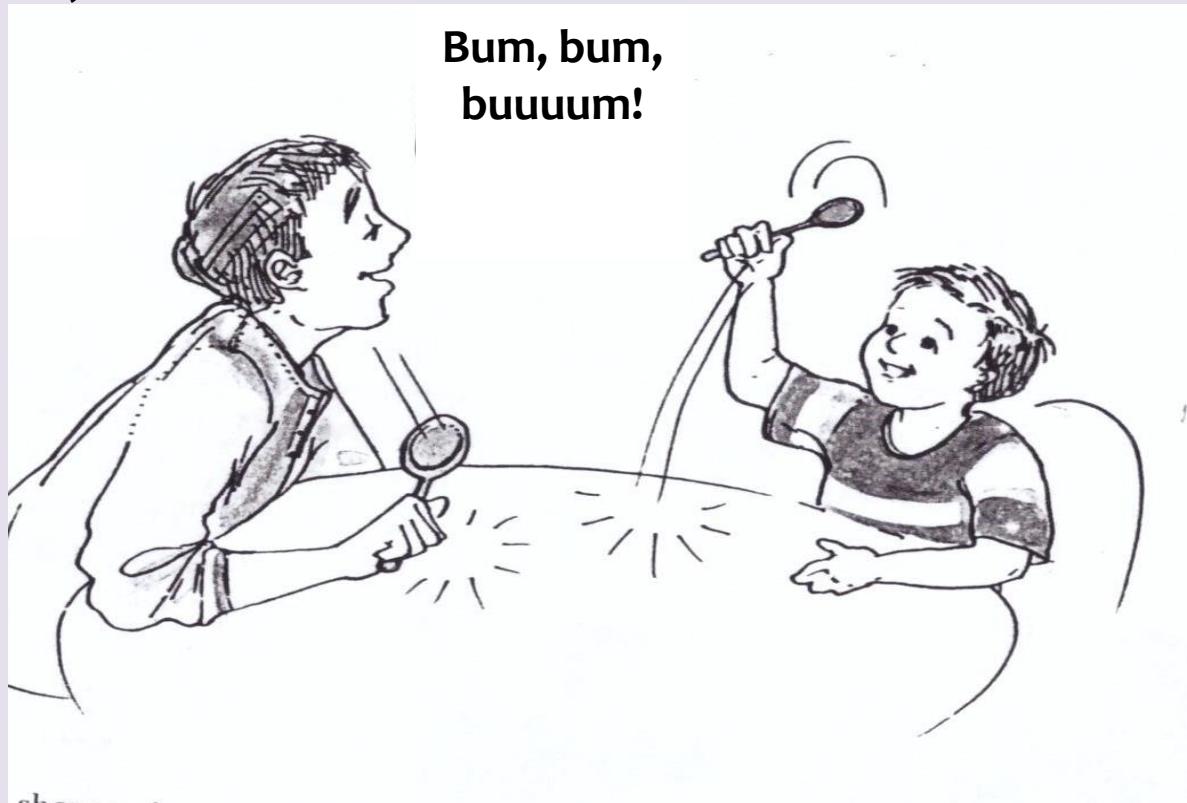
Kako postati **zanimljiv**?

Još primjera..

- ako dijete okreće glavu prema svjetiljki ili rasvjeti, stavite na glavu džepnu svjetiljku i promatrajte hoće li je pogledati. Dok to činite, smiješite se i imenujte, kako bi privukli pažnju prema svojem licu!

Oponašanje djeteta

- Radite ono što dijete radi!
- Oponašanje ohrabruje dijete na aktivnost i povećava vjerojatnost da će dijete u budućnosti imitirati Vaše radnje i akcije (Warren i sur., 2006).

Oponašanje djeteta

- Neposredno ponavljati ono što je dijete izvelo/reklo-povećava se vjerojatnost da će dijete to razumjeti i da će biti ohrabreno za daljnju interakciju (kontigencijska motorička & vokalna imitacija).
- Time se uspostavlja razmjena.

“Ometanje” djetetove aktivnosti

- Ponekad je teško pridružiti se djetetu.
- Ako onemogućimo pristup željenim ciljevima, dijete će nam na neki način dati do znanja da mu smetamo i takve prilike idealne su za ostvarenje interakcije i komunikacije

Marko je začuđen što mu tata umjesto autića daje kocku!

“Ometanje” djetetove aktivnosti

- Kada prepriječimo put djetetu stvaramo prilike za komunikaciju jer će dijete nešto poduzeti kako bismo se pomaknuli.
 - Neobični događaji su prilika za komentiranje!
-
- Valja poremetiti red i predvidljivost – kad sve ide glatko, učinite nešto „krivo”!

Neee!

Ivan negoduje kad mu
majka obuva cipele na krivu
stranu!

“Ometanje” djetetove aktivnosti

Primjeri...

- Dijete uživa stavljati predmete u pravilan red, kada znate pravila igre, možete se pripremiti za pridruživanje djetetovoj igri.
- Sakrijte neki od predmeta koje dijete uobičajeno slaže i kada dođe vrijeme za stavljanje predmeta u red, razigrano pokažite djetetu predmet (predmet stavite pored svog lica) i pričekajte reakciju.
- Na taj način povećavamo vjerojatnost da će nas dijete primjetiti

Komentirati ono na što je dijete usmjерeno

- Ako dijete uzme ključeve od auta, možete reći „Ključevi!, Idemo!“ i zajedno s djetetom otići u kratku vožnju autom. **Dijete koje je uzelo ključeve možda nije usmjereno na okolinu, ali mi se ponašamo kao da jest.** Ako ovu radnju ponavljamo mnogo puta, dijete će s vremenom naučiti povezanost ključeva i vožnje autom i možda će nam donijeti ključeve kada se bude željelo voziti autom.

Ključevi! Idemo!

(Sussman, 1999)

Podešavanje okoline

- Djeca komuniciraju o stvarima koje žele ili koje su im zanimljive.
- Staviti predmete izvan doseg djeteta ili ih premjestiti na način da je nužna pomoć odrasle osobe, “**žrtvovati**” samostalnost djeteta
(npr: “*Moje dijete se spretno snalazi samo i uzima iz hladnjaka ono što želi!*”)

Nerijetko nesvjesno pružamo djetetu predmet kojeg promatra i pritom tu situaciju ne koristimo kao priliku za komunikaciju.

**Smoki
ili
keksi?**

Hoćeš još?

Stvaranje prilika za „ti pa ja“ igre/rutine

- Kada se povezujete s djetetom u igri u kojoj uživa, zaustavite igru (pauzirajte dovoljno dugo, iako Vam se to može činiti previše) i čekajte djetetovu reakciju - kontakt očima, povlačenje Vaše ruke - kojom Vam daje do znanja da želi nastavak igre.
- Odgovorite na djetetovu reakciju pitanjem „Želiš još?“ ili „Još?“ i nastavite igru!

- U igri u kojoj dijete držimo u rukama i podižemo ga gore-dolje, dijete uživa (smije se, glasa se).
- Spustimo dijete na pod i čekamo djetetovu reakciju.
- Dijete će možda podići obje ruke u zrak kako bi nam dalo do znanja da želi „još“!
- Reakciju djeteta tumačimo kao razmjenu uloga te podižemo dijete i nastavljamo s igrom.

- Primjer tjelesne igre u kojoj dijete uživa.
- majka i dijete se škakljaju
- majka prestaje sa škakljanjem (prekida rutinu), povlači ruke k sebi, čeka i gleda u dijete s iščekivanjem dok god dijete na bilo koji način ne zahtijeva nastavak igre

- **Igra na podu** se smatra poticanjem,
npr. škakljanje ima svoj **početak, sredinu i kraj – bazu mini konverzacije.**
- Škakljanje je predvidivo. Predvidivost pruža sigurnost djetetu.
- Moguće **izmjene** – pridodati značenje djetetovu ponašanju, na taj način ga „ojačati“ da bi dijete uzvratilo bilo kakvu izmjenu.
 - to može biti smijeh, nagli pokret, zvuk, npr. zaprepašteni izraz lica u igri škakljanja može biti djetetova izmjena.
- Izmjene u odraslih trebaju biti jednako duge kao i u djece – ako su duže, dijete gubi interes.
- Dijete će znati kada je njegov red, ako su izmjene odraslog svaki puta iste/slične.

- Ako se trudite, a dijete nije odgovorljivo – možda je to zato jer ste si unaprijed stvorili pojam kakve bi izmjene trebale biti. 12 je mogućih varijacija odgovora na jednu izmjenu (npr.iznenađenje, jaki zvuk, stanku, pokreti tijela ...). Važno je isprobati razne varijacije dok se ne pobudi interes u djeteta.
- Ako dijete nije zainteresirano – možda vaša izmjena ne funkcionira!
- Razvoj uspješnog niza izmjena uključuje
 - a) predvidivost (*Idemo u krug, u krug...!* osoba vrti dijete na stolcu u krug),
 - b) pojavu novog znaka/riječi/geste – nešto **ključno za tu situaciju** (*Nitko ne zna, nitko ne zna...!* sporo i tiho osoba govori),
 - c) ojačavanje slijeda (veeeliki zagrljaj se djetetu daje nakon što ga se shrva sa stolca – ako voli zagrljaje, to ojačava slijed).

- Zadnja izmjena treba biti od strane odrasle osobe – **naglašena** – jer to doprinosi tome da dijete zavoli tu rutinu i ima potrebu/želju tražiti njezino ponavljanje!
- Zašto djeca ne uzvraćaju izmjene?
Jer slijed odraslog traje predugo.
- Kako ih zainteresirati?
Npr.pjesmi uvijek zastatati na istoj riječi
(Ide, ide patak - ZASTATI i ČEKATI reakciju,
nastaviti ...na daleki put!;
Ide, ide patak – ZASTATI i ČEKATI reakciju;
nastaviti...repić mu je kratak!)
- Tako se djetu pruža prilika za njegov red/izmjenu. Isto vrijedi za nagle pokrete – to čini izmjene predvidivima za dijete.

Značaj rutina za poticanje komunikacije i jezika

Uvesti STRUKTURU u svakodnevne aktivnosti :
ponavljanje i predvidljivost

- Rutine su igre i rituali koji se ponavljaju i prediktivni su.
- Mogu biti jedinstvene za pojedino dijete.
- Predvidljiva struktura rutina pomaže djetetu da **nauči i upamti nove vještine**.
- Kada se dijete osjeća **sigurnim** u svojoj ulozi u rutini počinje obraćati više pažnje na način kako komunicira druga osoba.

Značaj rutina za poticanje komunikacije i jezika

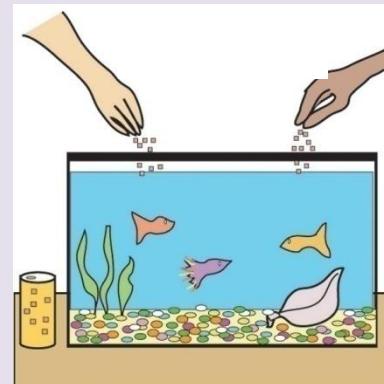
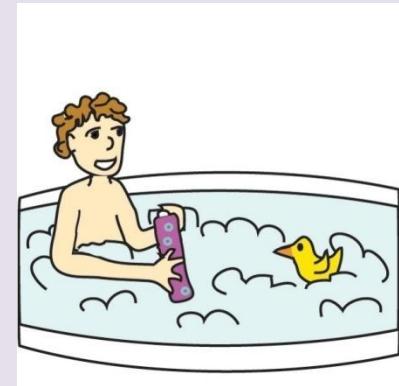
- Najmanje promjene u rutini predstavljaju novu situaciju.
- Ukoliko roditelj naglo prekine ili promijeni dobro uhodanu rutinu i pričeka, kod djeteta je moguće izazvati komentar ili zahtjev!!!!

Socijalne rutine su snažni pokretači predjezične i jezične komunikacije (Snow i dr., 1992.).

Kako nam rutine mogu pomoći?

Rutine se mogu stvoriti iz svega u čemu često i na sličan način sudjelujemo s djecom:

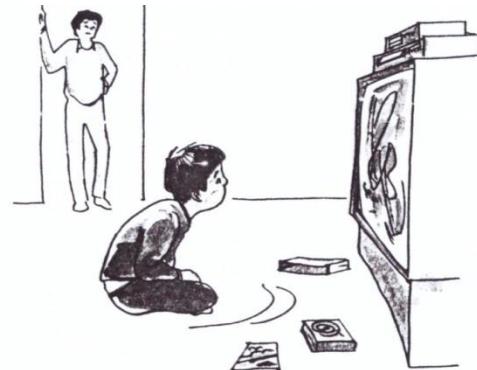
- zajednička igra
- hranjenje kućnog ljubimca
- paljenje perilice za rublje
- vješanje rublja i slično.

Primjeri rutina...

**Filip, mislim da si
dovoljno dugo gledao
TV!**

**Filip,
ugasi TV!**

Recite kratko!

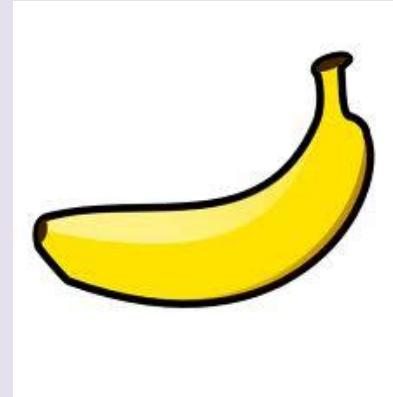

Vizualna podrška u svakodnevici

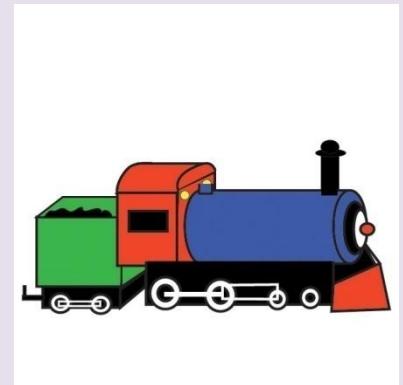
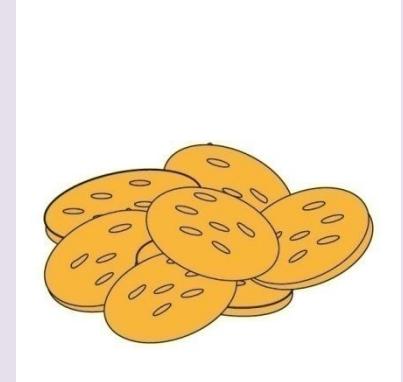
- ✓ približava/organizira okolinu
- ✓ osigurava predvidljivost događaja
- ✓ olakšava razumijevanje očekivanja
- ✓ nagovještava promjene tijekom dana
- ✓ nadopunjava verbalne upute/podrška jezičnome razumijevanju
- ✓ zadržava pozornosti

Prednosti vizualne podrške

- otvara mogućnost odabira

- približava prošlost i budućnost
- pojašnjava osjećaje i osjećaje drugih
- pojašnjava zahtjevne socijalne situacije

Poticanje komunikacijskih funkcija i
uvodenje potpomognute
komunikacije

Alati pomoću kojih potičemo komunikaciju

geste
znakovni jezik

stvarni predmeti
grafički simboli

komunikacijske ploče
knjige i uređaji koji
proizvode govor

Značaj uporabe potpomognute komunikacije:

- ✓ poticanje funkcije traženja predmeta ili aktivnosti
- ✓ poticanje razgovora - odgovaranje na pitanja i komentiranja sudjelovanje u aktivnostima (npr: čitanje slikovnice, pjevanje..)
- ✓ poticanje imenovanja
- ✓ poučavanje čitanja i pisanja
- ✓ smanjivanje broja nepoželjnih ponašanja
- ✓ spontana proizvodnja govora
- ✓ pozitivan utjecaj na svakodnevnu komunikaciju.

POREMEĆAJI IZ AUTISTIČNOG SPEKTRA	POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA (PK)
Učinkovito uče putem vizualnog modaliteta	Oslanja se na vizualne smjernice
Interes za neživo	Koristi uređaje i razna pomagala
Otežano slijede složene situacije	Razina složenosti se može kontrolirati, PK raste zajedno s osobom
Otežano prihvaćaju promjene	Statična je i predvidljiva
Ne razumiju složenost socijalnih interakcija	Posreduje između komunikacijskih partnera
Teškoće s motoričkim planiranjem	Motorički je “nezahtjevna” u odnosu na govor
Anksioznost	Intervencija ne donosi pritisak ili stres
Bihevioralni izazovi	Osigurava brza/trenutna sredstva za komunikaciju, moguće je preduhitriti nepoželjna ponašanja
Poteškoće s pamćenjem	Osigurava sredstva za jezično razumijevanje koja se oslanjaju više na prepoznavanje negoli na pamćenje

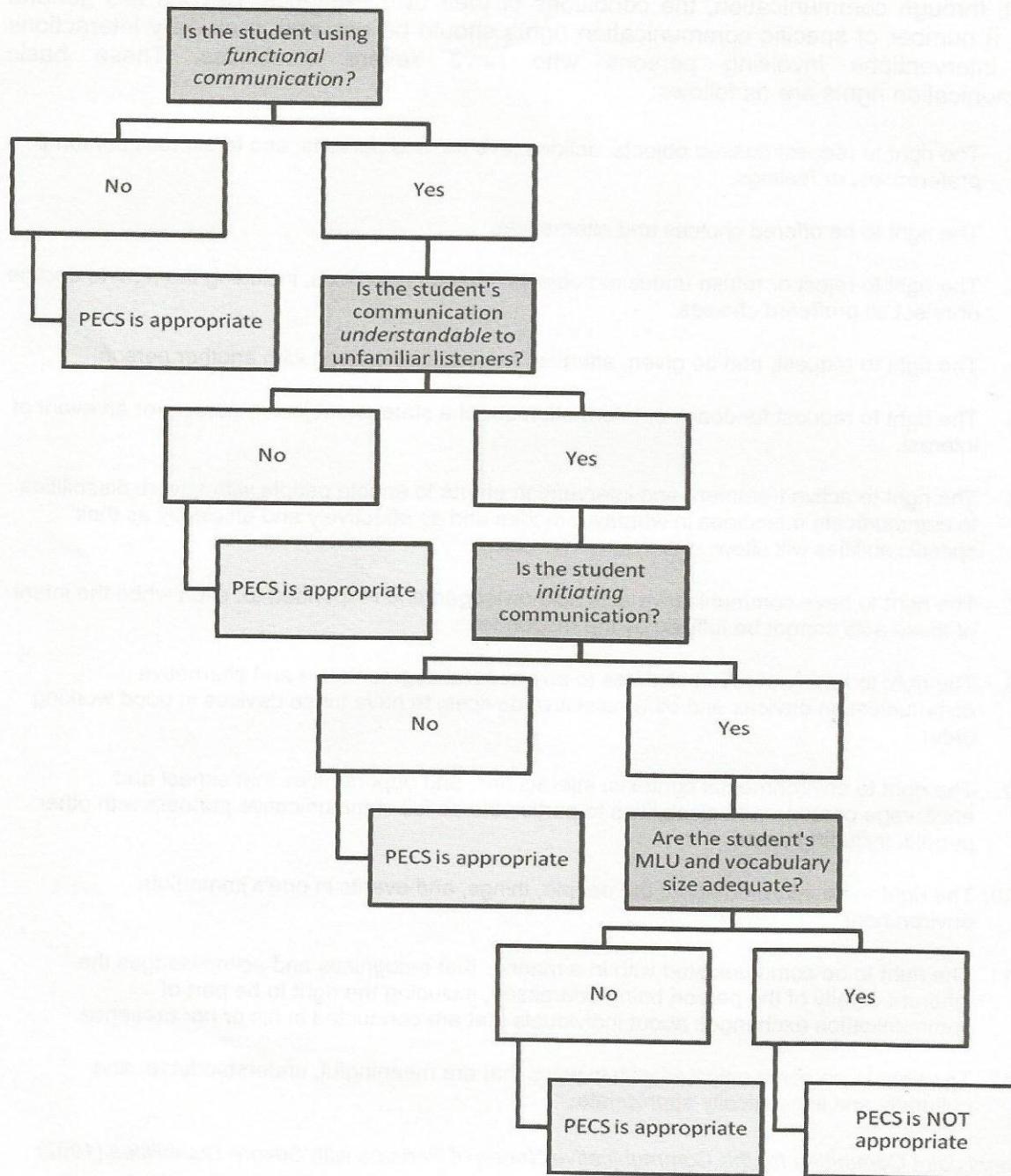
Geste...

- slabije imitativne sposobnosti - otežano usvajanje gesti (Ganz i Simpson, 2004)
- često nadopuna drugim metodama
- zahtijeva trening okoline
- Tincani (2004) - razlike između korištenja manualnih znakova i PECS-a kod učenja zahtijevanja predmeta/aktivnosti:
 - slabe sposobnosti motoričke imitacije - PECS primjereniji
 - umjерено razvijene sposobnosti imitacije – manualni znakovi jednako, nekad i primjereniji od PECS-a

PECS – komunikacija putem razmjene slika

- koncept u skladu s napuštanjem stava o važnosti preduvjeta za uporabu potpomognute komunikacije, nastaje 1985. godine
- temelji se na principima primijenjene analize ponašanja
- cilj: ostvarivanje funkcionalne komunikacije
- “uklopljen” u svakodnevne rutine

Kriteriji za uvođenje PECS-a

Temeljne komunikacijske vještine

1. Zahtijeva predmete ili aktivnosti

2. Traži pomoć

3. Traži pauzu

4. Odbija

5. Prihvaca

6. Pokazuje reakciju na Pričekaj

7. Prelazi između aktivnosti

8. Odgovara na naloge

Vizualna podrška/verbalna uputa

Odaziva se na ime

Dođi

Stani!

Sjedni!

Daj mi..

Donesi (poznati predmet)

Otiđi..(poznata lokacija)

Spusti..

Idemo..

9. Slijedi vizualni raspored

Primjer PECS-a...

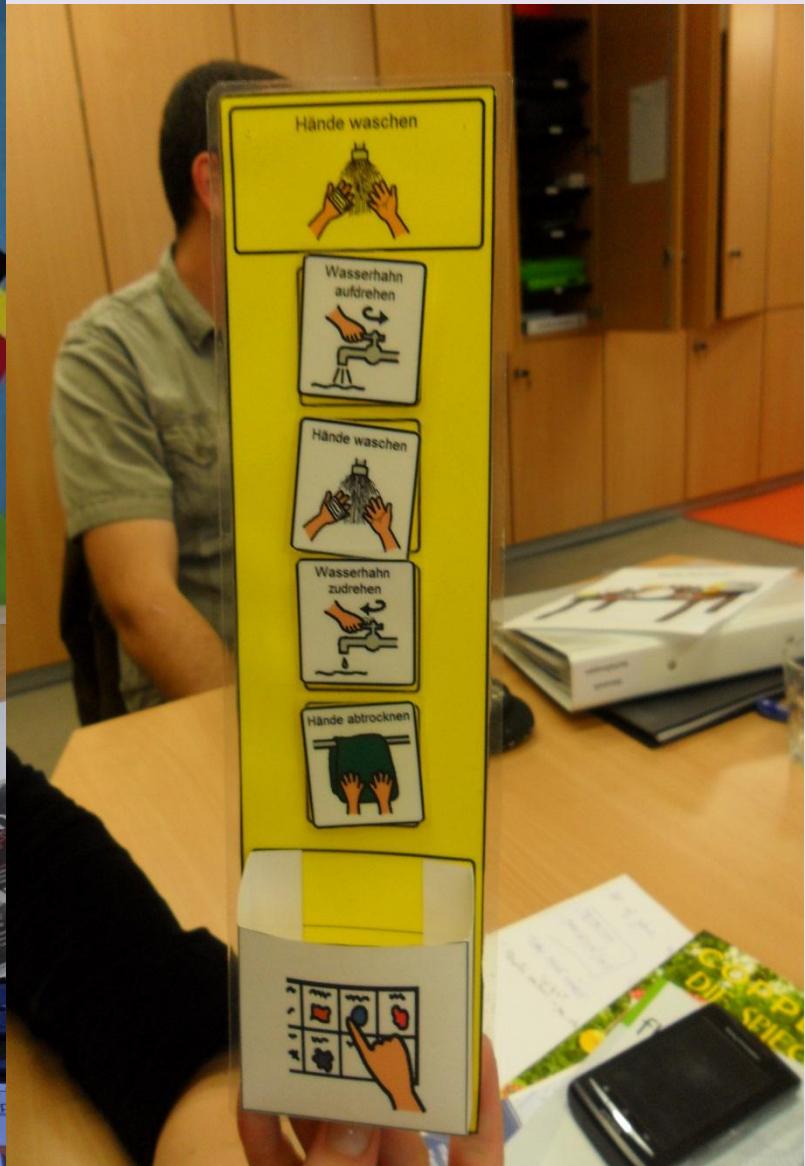

Vizualni rasporedi

- vizualni sustav podrške koji uključuje fotografije, slike ili crteže u sljedu koji predstavljaju ciljani redoslijed dana/aktivnosti
- osiguravaju dulje vrijeme “pripreme” za nadolazeće događaje
- mogućnost boljeg uključivanja u rutine i prijelaze između aktivnosti

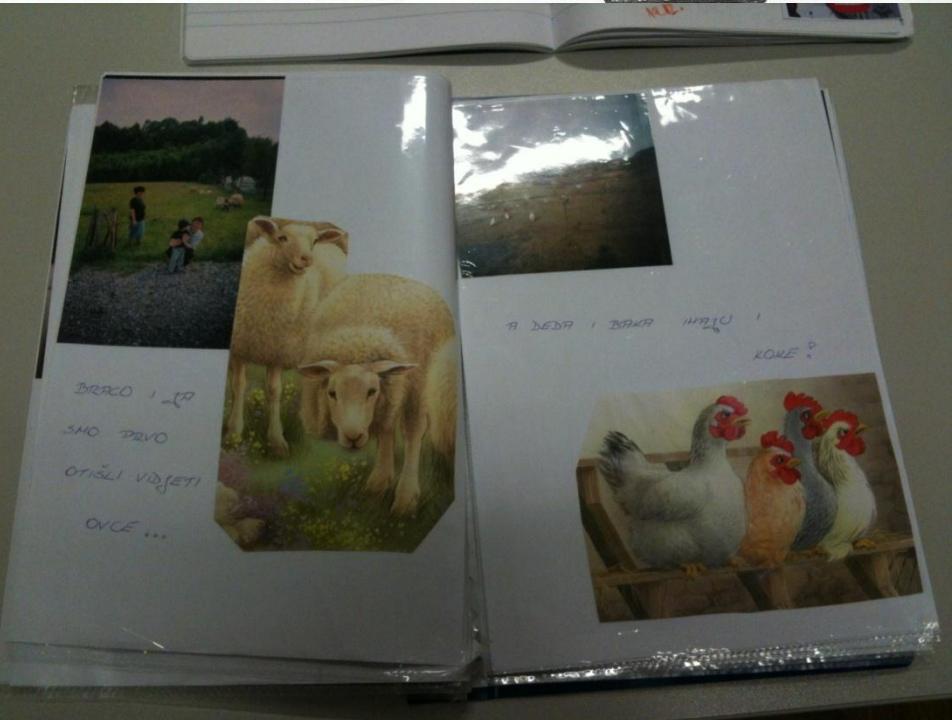
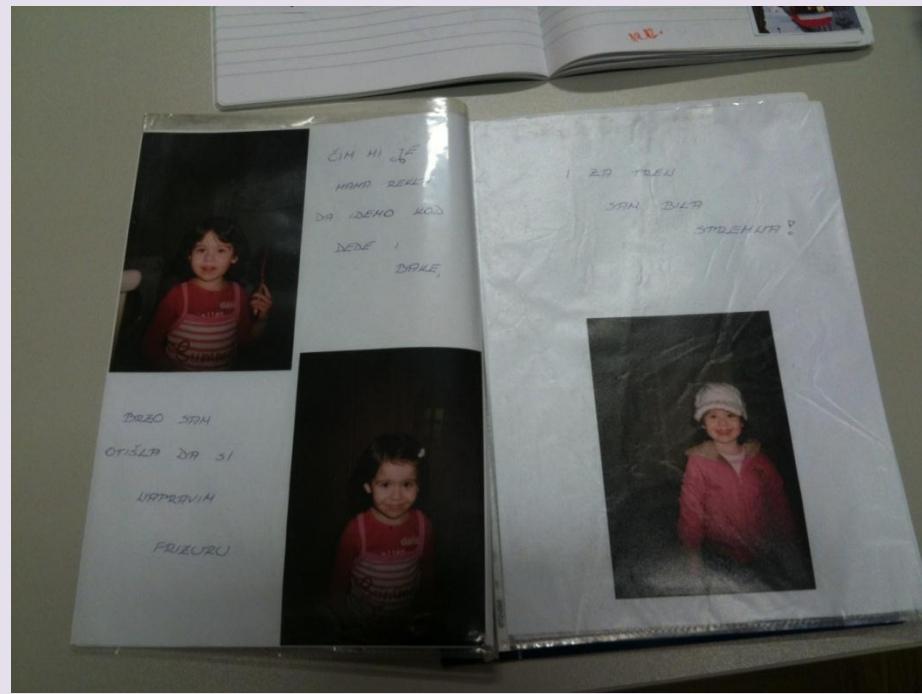
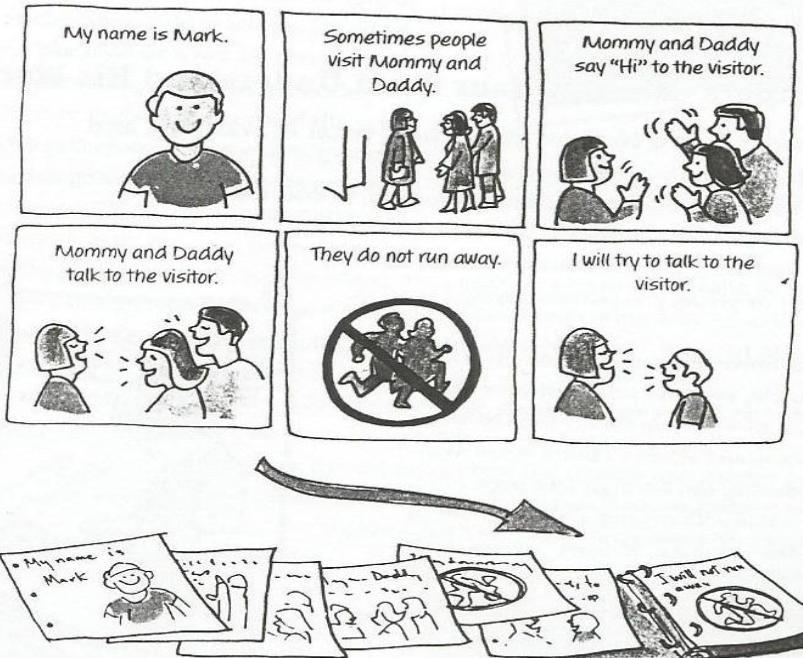
eng: visual schedule; activity schedule; calendar system

Uloga vizualnih rasporeda

- ✓ smanjivanje nepoželjnih ponašanja
- ✓ brže izvršavanje zadataka
- ✓ jačanje neovisnosti
- ✓ napredak u vještinama igre
- ✓ kraći prijelazi između aktivnosti

Quill (1995)

Kombinacija vizualnog i auditivnog: lakše razumiju očekivanja okoline i povećava se vjerojatnost da će očekivati naredni korak i sudjelovati u njemu.

Dvogodišnja djevojčica- Siskin Early Learning Center - Chattanooga
iPad-integriran u uobičajeni rad s djecom s PAS, koriste se dobro
pozнате strategije na sofisticiranoj i interaktivnoj platformi

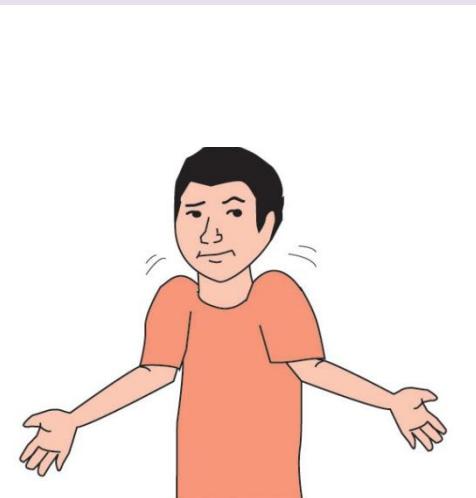
Mogu li svakodnevne situacije postati prilike za usvajanje komunikacije?

Što sam znala?

Što je to vizualna podrška?

Kako poticati komunikaciju slikama i/ili gestama?

? ? ?

Što sam naučila?

Literatura

- Adams (2005): Social Communication Disorders in School-Age Children (p. 182)
- Prelock. P.A., McCauley, R.J. (2012): Treatment of Autism Spectrum Disorders. Paul H. Brookes Publishing Co.
- Smjernice za poticanje socijalne komunikacije prema Bromley Early Support, 2012.
- Sonders, S. (2005): Giggle Time – Establishing the Social Connection. Jessica Kingsley Publishers London and Philadelphia.
- Sussman, F. (1999): More than words: A guide to helping parents promote communication and social skills in children with autism spectrum disorder. Toronto: Hanen centre publication.

Hvala na pažnji!

